Woensdag 1 maart 1916 – ochtendeditie

Kardinaal Mercier heeft te Luzern, ofschoon hij in hetzelfde hotel logeerde, prins von Bülow niet gesproken. Zij hebben elkaar – volgens de Kölnische – bij een toevallige ontmoeting slechts gegroet.

In hetzelfde bericht lezen we, dat de kardinaal over de uitslag van zijn reis naar Rome niet tevreden is, "omdat hij de indruk heeft moeten krijgen, dat de paus uit hoofde van de strikte onzijdigheid van de Heilige Stoel, ter bevordering van de christelijke naastenliefde liever een streng godsdienstige dan een politieke kardinaal in België ziet."

Nieuwe verordeningen.

Van onze correspondent uit Brussel:

Het jongst verschenen Wet- en Verordeningsblad bevat een verordening van de gouverneur-generaal, betreffende scheepsbrieven, aldus luidend:

Art. 1. Ieder schip, dat in het gebied van het Generaal Gouvernement en van de "Etappen-Inspektion" van het 4e leger een Belgische meetbrief bezit, moet vanaf 1 maart 1916 bovendien over een door het Generaal Gouvernement of door de "Etappen-Inspektion" van het 4e leger afgeleverde scheepsbrief beschikken.

Art. 2. De naam van het schip mag alleen met de toestemming van het Generaal Gouvernement veranderd worden. Elke verandering wordt door het Generaal Gouvernement in de scheepsbrief aangetekend. Nadat dit is geschied mag zij ook in de Belgische meetbrief overgedragen worden.

Art. 3. Overtredingen van de artikelen 1 en 2 worden met ten minste 3 maanden gevangenis en met ten hoogste 5000 mark boete

bestraft. Wie ongeoorloofde veranderingen aan de Duitse scheepsbrief toebrengt of, met het doel onjuiste opgaven in de scheepsbrief te doen inschrijven, voor de Duitse overheid valse verklaringen aflegt, wordt met dezelfde straf gestraft.

Art. 4. Bevoegd tot oordeel vellen zijn de Duitse krijgsrechtbanken.

Verder is er een nieuwe verordening afgekondigd, betreffend opheffing van het Franse handels- en betaalverbod in de Franse landstreken van het Generaal Gouvernement. Het enige artikel luidt: De voor de bezetting in Frankrijk uitgevaardigde bepalingen over het handels- en betaalverbod houden op van kracht te zijn van de dag af, waarop het Franse gebied door de Duitse troepen is bezet geworden. Voorschriften van gezegde aard, die na de bezetting in Frankrijk uitgevaardigd zijn, hebben binnen het bezet gebied geen kracht van wet.

De Duitse overheid in België heeft volgens mededeling in Belgische bladen de maximumprijzen voor de verkoop van gedorst koren, meel, zemelen en brood als volgt vastgesteld, per 100 kg, en in frank:

Voor tarwe uit stapelplaats of molen geleverd, 38,28 F; rogge 26,58 F; ongepelde spelt, 24,30 F; masteluin, 28,77 F; tarwezemelen uit molen geleverd, 22 F; masteluinzemelen, 20 F, roggezemelen, 18 F; tarwemeel aan bakkers of gebruikers geleverd, 48,05 F; roggemeel, 34,56 F, masteluinmeel, 36,29 F; tarwemeel tot 60 % of fijner gemalen aan de pasteibakkers geleverd, 80 F; roggemeel tot 60 % of fijner gemalen aan de pasteibakkers geleverd, 65 F; tarwebrood aan gebruikers geleverd, per kg 0,42 F.

Deze hoogste prijzen worden vanaf 1 maart van kracht.

Woensdag 1 maart 1916 – avondeditie

Berlijn, 1 maart. Officieel. De bedrijvigheid van de artillerie was ook gisteren op vele gedeelten van het front zeer levendig, vooral van vijandelijke zijde.

Op verschillende plaatsen poogde de vijand ons daarmee weliswaar slechts te misleiden. Daarentegen scheen hij in o.m. het IJzergebied er naar te streven, ons ernstige schade toe te voegen. Hij bereikte zijn doel echter niet.

In een luchtgevecht werd een Engelse tweedekker bij Menen tot landen gedwongen, de inzittenden werden gevangen genomen.

Londen, 29 februari. Engels stafbericht:

Er is over en weel veel bedrijvigheid van de artillerie geweest nabij Ieper.

De admiraliteit deelt mede dat de onderluitenant-vlieger Simons vandaag een vijandelijk vliegtuig heeft aangevallen en neergeschoten. Het vliegtuig viel brandend op korte afstand voor de Belgische linies.

De Belgische soldaten konden in de loopgraven het gehele gevecht in de lucht volgen.

Men meldt ons uit Zeeuws-Vlaanderen:

Maandag en dinsdag heeft men hier onafgebroken hevig kanongebulder gehoord uit westelijke richting. Ook wordt er druk geschoten in de richting Ieper en de IJzer. Het schieten wordt overdag en ’s nachts gehoord, in de namiddag is het heviger dan ’s morgens.

Uit een Belgisch kamp in Frankrijk.

Een van onze correspondenten schrijft:

Het grootste deel van mijn jonge vrienden en kennissen onder de Belgische vluchtelingen is nu vertrokken, om zich bij het leger te voegen. Over Engeland ging de reis en ze zitten diep in Frankrijk, om hun militaire opleiding te krijgen. De namen der plaatsen, waar zij onderweg vertoefden en de naam van het kamp, waar zij nu zijn, zal ik maar niet noemen, daar ik niet weet, of dit wel geoorloofd of wenselijk is. Maar zij houden mij trouw op de hoogte van hun lotgevallen, natuurlijk zover die buiten de krijgsgeheimen om gaan.

Over de kazerne in Engeland, waarin zij vertoefden voor de overtocht naar Frankrijk, zijn ze niet bijster te spreken. Eén meldt mij: "In de kazerne te … was het erbarmelijk slecht. De vuilste dieren liggen in zo geen stal. Nu moet ge niet denken, dat ik overdrijf, neen, integendeel". Dezelfde klacht over die kazerne hoorde ik van afgekeurden, die teruggekomen zijn.

Het kamp in Frankrijk, dat gaat beter. Een onderwijzer, ingedeeld bij het Rode Kruis, schrijft mij zijn dagverdeling:

"'s Morgens om 6 ½ opstaan. Dan wassen, kammen enz. Daarna mogen wij de lessen volgen tot 's middags. Alle soorten van lessen. Bijna alle dagen is er een half uur oefening. Heel weinig! 's Namiddags tot 's avonds niets meer dan studeren. 's Avonds na 6 uur tot 9 ½ vrij. Dan mogen wij uitgaan. Wij krijgen 3 frank soldij per week" "Die en die echter" – voegt hij er aan toe – "heeft het zo goed niet." Dat begrijp ik, die is voor de gewone infanteriedienst bestemd en zal wel wat meer te oefenen hebben dan een half uur per dag!

Ook het eten is niet kwaad! "'s Morgens wit brood en koffie met suiker. Een half brood per dag. 's Middags goede groenten, soep met

goed mals vlees. ’s Avonds aardappelen, groenten en vlees. Alle dagen krijgen wij een pistolet. ’s Zondags een extra, ofwel confituren, ofwel appelsienen, appels en sigaren enz.”

Uitlegging en onderrichting bij de militaire oefeningen worden in beide talen gegeven, doch er zijn geen afzonderlijke compagnieën Vlamingen en Walen. Bovendien hebben geestelijken en onderwijzers in het kamp – zo schrijft mij een Vlaming – een “Nederlandse Academie” opgericht. De eerste voordracht heeft al plaats gehad. Een heilwens voor dat jongste zusje van onze Hollandse hogescholen in het hartje van Frankrijk! Maar wat is een “Nederlandse Academie” zonder boeken? En die zijn er blijkbaar niet veel. Een van mijn Vlaamse vrienden tenminste verzoekt mij: “Doch één ding is droevig. Ik verveel mij hier hard. Op een hele dag bijna niets te doen te hebben en daarbij geen enkel boek. Doch neen, daar zoeven krijg ik een Nederlandse spraakkunst. Zou ik u dan enige boeken mogen vragen, om mijn tijd te doden?” Als daar de Belgische boekencommissie en het Algemeen Nederlands Verbond nog eens wat konden heenzenden, inzonderheid studieboeken. Vooral omdat de aantrekkingskracht van het Frans voor de Vlaming zo groot is. Een van degenen, die mij trouw schrijven, is een leerling van een Belgisch atheneum. Met de grote vlucht kwam hij hier, sprak bijna uitsluitend Frans. Vader en moeder kenden geen enkel woord Vlaams of Nederlands. De familie ging vrij spoedig naar België terug, hij bleef hier en kwam in een geheel Hollandse omgeving. Een paar maanden geleden vertrok hij naar het leger. In een der eerst brieven schreef hij: “Ze zeggen hier allemaal dat ik een Hollander ben. Mijn Frans was ik wat kwijt, Vlaams heb ik nooit goed gekend, dus wat ik sprak was Nederlands.” Ik had hem laten beloven – hij draagt een goed Vlaamse naam – mij nooit anders dan in het Nederlands te schrijven, hij houdt trouw zijn belofte, maar … zijn brieven gaan toch hoe langer, hoe meer op vertaald Frans lijken. De invloed van de taal der omgeving is

machtig en het aanpassingsvermogen van de mensen in taalkundig opzicht schijnt groot te zijn. De kinderen van de vluchtelingen hier, hoewel zij naar de Vlaams-Belgische school gaan, spreken bijna geheel het dialect der streek. Doch ook uit de taalschat der ouderen verdwijnen echt Vlaamse woorden en worden door Nederlandse vervangen "klappen" is vervangen door "praten", het Belgische "velo" hoor ik niet meer, wel ons Hollandse "fiets" enz. En daarom boeken, Nederlandse boeken naar de "Nederlandse Academie" in het kamp tot … nu ja, dat weet de Belgische boekencommissie wel.

En nu bereikt me uit die legerplaats, door een vriendelijke hand mij toegezonden: "Het liederenboek van de Belgische soldaat. [1] Uitgegeven onder de bescherming van het ministerie van oorlog" tweetalig, bij Henry Wykes, rue Montmartre 166, Parijs. Het bevat 44 Vlaamse en 56 Franse en Waalse liederen. Natuurlijk de Brabançonne – ook in Vlaamse vertaling – zonder de anti-Nederlandse regels en de "Vlaamse Leeuw". Daarnaast de nationale liederen der andere entente-mogendheden, tot het Servische toe, met Franse en Vlaamse vertaling. Verder een aantal "vaderlandse liederen", het bekende "Valeureux Liègois"; "Groeninge" met zijn krachtige aanhef

> "Het Vlaamse heir staat immer pal,
> Daar 't winnen of daar 't sterven zal,
> Alhier, aldaar, aan lange lansen,
> De leeuwen dansen."

Dan het Arteveldelied van Gevaert, met – o, verzoenende, gezamenlijke strijd! – een Franse vertaling! "Naar wijd en zijd" van Antheunis, ook in Nederland bekend, ontbreekt niet. Zelfs heeft de Kongo al een dichter en toonzetter gevonden, die de zegeningen van

---

[1] Wij hebben van dit liederenboek indertijd melding gemaakt. – Redactie.

het koloniaal bezit en voor het moederland en voor de kolonie zelf in het Frans bezint. Goed als strijdlied is ook het eerste couplet van het lied “Valt aan” van C. Eechels, op muziek van Peter Benoit:

Harop, Harop. In ’t oosten dreigt gevaar,
Harop, Harop. De grenzen zijn geschonden
Volk van noord en zuid.
Vlaming en Waal
Broeders van één gezin
Tart lood en staal!
Wat ook de vreemde ons dreige of biedt
De Belg verkoopt zijn eer, zijn eden niet.

Onder de gewestelijke liederen, gouwliederen schreef ik bijna, laat ik een rubriek maar rusten, de Waalse. Ik geloof niet, dat veel lezers zullen genieten van het Luikse:

Vive li nom Ligeois!
Bin des sièke mostrèt
Qu’i vat tite di noblesse
Vive nosse vi Perron.
C’est l’prouve qui l’Wallon
Sèt qu l’union fait la force.

Of van de zang uit Namen:

Viv’ Nameur: Nameur po tot!
Je sos de l’reue Pironette,
Mi papa si homm’ Colas
Mi mamman ‘s appell’ Tonette
Des efants, c’est mi l’pus bia.

Of van een Doorniks lied.

Neen, dan horen wij liever de “Klokke Roeland” van Rodenbach:

Boven Gent rijst,
Eenzaam en grijsd.
’t Oud Belfort, zinbeeld van ’t verleden;
Somber en groots,
Steeds stom en doods.
Treurt de oude held op ’t Gent van heden,
Maar soms hij rilt
En eensklaps gilt
Zijn bronzen stemme door de stede.
Trilt in Uw graf,
Trilt Gentse helden.
Gij Jan Hyoens, gij Artevelden
Mijn naam is Roeland
‘k Kleppe brand
En luide storm in Vlaanderland.

En het oude, welbekende:

Dan mocht de beiaard spelen,
Van al uw torentransen,
Dan mocht de grijsheid kwelen
Dan mocht de jonkheid dansen.

uit de Rubenscantate van de Geyter, getoonaard door Benoit.

En wij zouden bijna zeggen, als een waarschuwing, staat daar het reuzenlied:

Al die daar zegt: De reus die komt,
De reus die komt, en leg u errond,
Kere weerom, kere weerom.
Reusken, reusken, kere weerom, reuzebom.

Aan grootvader en grootmoeder herinnert ”Ik ken een lied dat ’t hart bekoort” en daarnaast heeft “ het loze vissertje” een plaatsje gevonden.

Enkele andere liederen vind ik ook terug in de “Zangbundel voor het Nederlandse leger”, uitgegeven op last van de minister van oorlog. Wondere tijd, als in een kamp, diep in Frankrijk, in de loopgraven van de IJzer en van de Zeeuws Vlaamse grens tot Delfzijl dezelfde liederen klinken.

De koningskinderen, oud gemeenschappelijk bezit der Nederlanden, is in de Belgische bundel niet vergeten. Goed is ook het lied op Ramskapelle:

Hoe ligt ge vermorzeld, ineengezakt,
O, molen van Ramskapelle,
Die gisteren ijzend ten hemel staakt
Een zeil, dat wonderen meldde,
Hier deinsde de vijand op wien in ’t rond
Een woelige stormwind beukte,
De vijand, die diep in de helle grond,
Zijn moordende vuisten nog drukte.
Nu ligt ge vermorzeld, ineengezakt,
O, molen van Ramskapelle.

Natuurlijk staat er het verhollandste Tipperary in, terwijl aan het slot enige gebedsliederen te vinden zijn, waarbij “Vater, ich rufe dich”, in het Frans als:

Père protège moi

Vois le canon, vomissant les mitrailles
Mêle l’éclair au fracas des batailles,
Dieu des combats, j’ai recours à toi,

Père protège moi.

En het mooie:

O, kruise, der Vlaming door moeders hand,
Op ’t voorhoofd gedrukt en ’t harte geplant!
O, kruis voor de nachtrust, o kruis voor het werk,
O, kruis aan de haardstee, o kruis op de kerk.
Geen hand zal u schennen, geen storremgeweld,
Dat ’t kruisbeeld in Vlaandren ooit nedervelt.

Wat de Franse liederen betreft, zij zijn deels oude bekenden, deels in oorlogstijd ontstaan. Zij ademen een geest van eensgezindheid met de Vlamingen die anders wel eens ontbrak:

Wallon, qui fièrement se dresse,
Entends rugir le lion des Vlamands,
Et tous unis dans la détresse,
Nous partirons bientôt en conquérants.

Joh. De Maegt, hier te lande welbekend, heeft van het Franse “Ce que c’est qu’un drapeau” een Belgisch vlaggenlied gemaakt:

O, heilig doek, waarop de kleuren bloeien,
De kleuren van het duurzaam vaderland!

En daar ontdek ik nog in mijn liederenboek van de Belgische soldaat, ons echt Hollandse: O, dierbaar plekje grond”, dat ik niet eens in mijn zangbundel voor het Nederlandse leger kan vinden.

Wondere tijd, als in het hart van Frankrijk, in een soldatenkamp een “Nederlandse Academie” opgericht wordt, en als in de loopgraven aan de IJzer gezongen wordt “o, dierbaar plekje grond”.

Memoranda (KVdW).

Brussel, 15 februari.

Men vertelt mij volgend voorbeeld van soldatenmentaliteit: sommigen zullen er gebelgd om zijn, het een gebrek aan waardigheid noemen van minderen, die handelen zonder overleg; ikzelf, ik vraag mij af, en heb daar goede redenen voor, of officieren, die in die minachtende zin mochten spreken, bij gedwongen onderdrukken van zelfde gevoelens, zich van hun waardigheidsgevoel niet een heel wat opgeblazen voorstelling moeten maken. Immers, het gaat hier weer om algemeen menselijke affecten, die alle soldaten van elk leger ondergaan, en te dieper door het feit, dat zij toch allen eenzelfde lot lijden, voor dezelfde karweien en gevaren staan, en aldus allicht een professionele verstandhouding, een psychologische eenheid ontstaat, waar het besef van vriend of vijand bij verzwakt en slechts nog bij kracht der rede blijft voortbestaan. Waarmee ik geenszins beweren wil, dat op het slagveld zelf, en onder de ophitsing van het vuur, de vijandschap niet heel scherp en heel oprecht zou zijn (al werkt hierbij de afwezigheid van een zichtbare vijand, zoals in deze oorlog wel meer gebeurt, zeker remmend of althans verbijsterend), maar dat, de actie eenmaal bekoeld, een nieuw gevoel, die haast broederlijkheid is, levendig wordt, - zelfs bij officieren. Hiermede vertel ik niets nieuws; dat ik er een goede illustratie voor heb bracht mee, dat ik het herhaalde, ter weerlegging tevens van wie gaarne schermen met absolute uitspraken over patriottisme, deftigheid, en wat dies meer, waar meer spontane uitingen van algemene humaniteit nu niet precies voor hoeven onder te doen, als zij geen blijk van laagheid of slaafsheid zijn.

- Twee jonge Duitse soldaten staan dan op de tram, geen lome landsturmmannen, maar levendige jongens, die men van het vuur wel niet afgehouden zal hebben. Bij een halte stijgt, met heel wat moeite, op dezelfde tram een Belgische invalide, fris blozend als reconvalescenten die het weken lang in het hospitaal goed hebben

gehad, kraakzindelijk vanwege dezelfde redenen, in een nieuw burgerpak dat hem stijf om de leden zit, met een deukhoed op die eveneens nog op aanpassing wacht. De arme jongen is helaas deerlijk verminkt, springt op krukken. Schijnt zich echter zijn ongeluk niet al te zeer aan te trekken, misschien onder de indruk nog van de zachte behandeling in het hospitaal na harde weken loopgraaf en verwoed vechten onder niet-herbergzame aarde- en luchtgesteltenis. - Hij gaat zitten, blaast van de inspanning, maar glimlacht niet te minder argeloos. Van op het balkon slaan de Duitsers hem gade. – “Voor hem is de oorlog uit”, zucht de eerste. “Ja”, meent de andere, “die mag van geluk spreken” ... Een korte pauze. De Belg heeft ze ook in het oog gekregen, beziet ze met nieuwsgierigheid, houdt trouwens niet op met glimlachen. – “Hij moet ook niet betalen”, zegt een der Duitsers, “zie, hij heeft het nummer van zijn regiment in zijn knoopsgat.” Het is of de verminkte het gehoord had; hij beziet dat knoopsgat met welgevallen; kijkt daarop met ogen waar anders niets dan vriendelijks in te lezen is; schikt zich gemakkelijk in zijn hoekje, behaaglijk, als dacht hij: “Ja, die zijn er slechter aan toe dan ik!” ... - De Duitsers zwijgen; zij mijmeren over het soldatenleven en -lot. Tot daar opeens een van beiden zegt: “Ik wou wel, dat ik hem iets zeggen kon ...” En na een tijdje voegt hij er aan toe: “Maar ik zou niet weten wàt” ... - Aldus staan die vijanden tegenover elkander. Zij glimlachen elkander tegen ...

En ik weet niet, waarom ik dit nu bedenkelijk zou moeten vinden ...

17 februari.

“La Guerre, la Vie, la Mort, fort beaux sujets qu'il est prudent de laisser aux civils: ils ont le temps d'y rèver ... ” - “Le soldat agit: il ne pense pas. Dès qu'il pense, l'ennemi lui saute aux épaules. Le premier acte de la guerre, c'est un éteignoir sur l'imagination. ”

Beide uitspraken heb ik van wie het weten kan: van René Benjamin, de schrijver van het levendige oorlogsboek “Gaspard”, dat hij onmiskenbaar op het slagveld naast zijn held doorleefd heeft.

Nieuw kenteken dus van soldatenmentaliteit: handelen, niet denken. Gevaar, tevens, van het denken. En, kan men er wel bij toevoegen, onmogelijkheid daarvan, zodra het ernst wordt ...

Men klaagt er over, dat het morele gevoel bij velen onder de oorlog onzuiver is geworden, en zelfs te verdwijnen schijnt. Dit verwijt gaat echter steeds naar burgers toe, nooit naar de soldaten. Het is of men overeengekomen was, de afwijkingen van de soldaat van de morele norm natuurlijk te vinden, en zelfs noodzakelijk. Hij vecht, de soldaat, hetzij met meer of min bewustheid voor een goed omschreven, een tastbaar of althans vast doel, hetzij ter verdediging van een meer of min begrepen recht. Doel, dat trouwens voor de vijand uit den boze, recht dat voor hem onrecht is. Zodat de soldaat per slot vecht, eenvoudig om te vechten, wat hijzelf ook mag menen, het weze met of tegen zijn zin. Niemand overigens, die hem daar naar vraagt, niemand die hem een andere verantwoordelijkheid toekent dan om de hoedanigheid van zijn vechten. De soldaat is eigenlijk een werktuig; hij denkt niet; denken is, zo geestelijk als lichamelijk, voor hem gevaarlijk; voor hem heeft de oorlog, hebben zelfs leven en dood geen zin; althans: het is maar beter dat hij daar niet aan denkt: aldus de soldaat René Benjamin, die het bij ervaring weet. En hoe zou het wel anders kunnen; ik bedoel: hoe zich een actief leger voor te stellen, waarvan elk soldaat zelfstandig en vrij redeneren zou?

Aan zulk een werktuig nu vertrouwen dezen, die wel een verantwoordelijkheid dragen, de belangen of idealen van hun volk toe. Aan een element, dat buiten de morele wet staat, als het ware bij definitie en op zulke natuurlijke wijze, dat niemand daar verder aan denkt, wordt heel de toekomst van een land toevertrouwd.

Daartoe trouwens door de omstandigheden gedwongen, waar men staat voor het feit, dat alleen van de vernieling van het bestaande de welvaart van morgen kan worden verwacht. Buiten vernietiging immers kan men niet: buiten de vernietiging waar ieder de morele anarchie bij voorbaat van billijkt. Want welk scheidsgerecht kan beletten, dat de Duitse werkman meer produceert en tegen lager loon dan de Engelse, zoals van Engelse zijde herhaald is geconstateerd; dat een land zijn productie, industrieel of anders, vergroten zou en dientengevolge een ruimer afzetgebied nodig heeft, zij het ten koste van een ander land: eigenlijke redenen, naar aangenomen wordt, van de oorlog die ons teistert? Oorlog dan ook die wel onontkoombaar blijkt zodra dergelijke economische toestanden zich voordoen; overleveren van het gehele sociale complex aan de soldaat; met het automatisch gevolg, dat heersende moraal (die er trouwens gewoonlijk niet is dan een gemakkelijke en algemeen aangenomen leugen, als een sluier over algemeen bedreven, maar liefst verzwegen schandelijkheden), met het vanzelfsprekend gevolg, zeg ik, dat onze lopende moraliteitsgewoonten erbij verdonkeremaand worden door wie er bij stilzwijgende afspraak van verschoond blijft.

Te menen, dat die moraal er onder bezwijkt, is trouwens een vergissing, - want niets heeft zo'n taai leven als schijnheiligheid. Wie immers volgens oorlogsmoraal redeneert, redeneert verkeerd: het is de crisis in plaats van de norm te stellen, hetgeen natuurlijk niet aan te nemen is. Dat gevoelen zelfs dezen, die gerechtigd zijn, zich ter verdediging op de crisis te beroepen: de soldaten namelijk, die, bij het plegen van amorele daden, steeds zoeken naar een morele grond waar zij verontschuldiging op vinden kunnen. Dezer dagen kon men een gevalletje lezen, dat zulke morele gronden in een licht stelt, hetwelk er zo goed als een karikatuur der zede van maakt. Een Beiers scherpschutter was in de legerafdeling waarvan hij deel uitmaakt een

beroemdheid geworden: iedereen bewonderde hem om zijne behendigheid in het mensen kapotmaken. Van uit een gevaarlijke post had hij ik weet niet hoeveel honderd vijanden geslacht, zonder dat zijn schot maar één enkel maal had gefaald. Ter beloning daarvan, en als blijk van bijzondere waardering, dacht men er dan ook aan, hem tot de rang van onderofficier te verheffen. Helaas, daar bestond een hinderpaal voor: de man was in zijn burgerlijk leven veroordeeld geworden ... als wildstroper; hij had al te veel hazen vermoord om toegelaten te worden tot de militaire rang, waar zijn slachten van mensen (of van vijanden, zo gij het liever hebt) hem voor aanwees. Weliswaar zou daar niet het minste beletsel toe hebben bestaan, indien de man als stroper niet was ontdekt of geknipt geworden; want niet de verkeerde daad heeft sociale betekenis: alleen de straf die men er bij ongeluk voor opgelopen heeft ...

Waaruit wij het verblijdend gevolg kunnen trekken: de oorlogstoestand brengt de weelde mee van een dubbele moraal. De oude, normale, wordt er niet door afgeschaft: zij krijgt alleen naast zich een andere moraal, een hulpmoraal zou ik zeggen, waar wij naar grijpen, als wij er materieel of geestelijk profijt bij hebben; die overigens buiten de oude, haar methode, haar uitspraken, haar sanctie niet kan.

Het is wat er het nut van uitmaakt: wij voelen zo goed het monsterachtige van die tweede moraal, die wij bij soldaten kunnen billijken, dewelke de immuniteit genieten, omdat het denken hun is ontzegd, dat zij misschien dwingen zal tot herziening van de eerste, buiten dewelke zij niet kan, en waarvan de schijnheiligheid haar, die tweede, zo goed als noodzakelijk heeft gemaakt. Zal voor die herziening mogelijkheid bestaan? Als wij maar willen! Maar zal, bij het vele dat wij na de oorlog zullen moeten vergeten, ook dat essentiële niet vergeten worden? ...

Belgische bladen bevatten een verordening van de Duitse overheid in België betreffende wijziging en aanvulling der verordening van de 30e november 1915 over de regeling van de handel met boter.

Artikel I der verordening luidt: De prijs voor boter, die de vervaardiger bij de verkoper in het groot te Brussel, de gebruikelijke verpakking inbegrepen, vrij kan vragen kan (grondprijs), wordt tot de 15e april aanstaande per kilo als volgt vastgesteld:

1. Zoete roomboter: Zuivere boter (ten hoogste 18 % water inhoudend) (zoete roomboter 1e hoedanigheid): 6,50 frank.
2. Gezouten boter (ten hoogste 18 % water inhoudend) (gezouten boter 1e hoedanigheid): 6,30 frank.

Boter meer dan 18-50 procent water inhoudend (gezouten boter 2e hoedanigheid): 3.70 frank.

Onderscheidingen in het Belgische leger.

Wij ontlenen het volgende aan De (Belgische) Legerbode:

Bij dagorder van het leger eervol vermeld: Dumoncheaux, hulponderluitenant, infanterie; V. Hubin, adjudant oorlogsvrijwilliger, mitrailleur, infanterie; F. Ghobert, oorlogsvrijwilliger, infanterie; A. Jacquemart, soldaat, infanterie; R. Damide, ziekendrager, oorlogsvrijwilliger. D. Cocquelez, G. Honoré, Van der Stocken, telefonisten der artillerie; Welraet, brigadier, artillerie; Henry en Cardou, soldaten, artillerie; A. Balot, W. Genion, Th. Flamand, soldaten, oorlogsvrijwilligers; M. Dethiaux, sergeant-majoor, infanterie; K. Vallaeys, soldaat, infanterie; Leo Lahaye, korporaal, infanterie; E. Fournier, ziekendrager, oorlogsvrijwilliger, infanterie; Verbrugghe, brigadier, kanonnen van 58 mm; Strobbe, soldaat, kanonnen van 58 mm; E. Dierickx, 1e sergeant, infanterie; J. I. F.. Stas, soldaat oorlogsvrijwilliger, infanterie; E. van Bouckhout,

soldaat oorlogsvrijwilliger, artillerie; Dewael, ziekendrager; G. Marien, soldaat, infanterie.